

Green Deal van KLM met de Rijksoverheid

Ondergetekenden:

1. De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, en de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, beide handelend als bestuursorgaan, hierna te noemen: de Rijksoverheid;
2. Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V., vertegenwoordigd door de heer drs. ing. P.F. Hartman, president-directeur.

Hierna tezamen ook genoemd: Partijen;

Hebben gezamenlijk het volgende vastgesteld:

Het kabinet beoogt een Green Deal met de samenleving, die bijdraagt aan verduurzaming van de maatschappij op korte en langere termijn en die lonend is voor overheid en maatschappij.

Doel van de Green Deal is laten zien dat groen en groei hand in hand gaan.

1. Partijen zien publiekprivate samenwerking als de beste manier om verduurzaming van onze economie te versnellen en hier ook economisch van te profiteren. Deze unieke gezamenlijke aanpak is in Nederland op andere terreinen zeer succesvol en de Green Deal zal hierop voortbouwen. Creativiteit, ondernemerschap en innovatie zijn onmisbaar om deze verduurzaming mogelijk te maken.
2. Bij de Green Deal gaat het om concrete duurzame initiatieven, waarbij barrières verdwijnen, innovaties ontwikkeld, gefinancierd en toegepast worden en duurzame kansen worden benut. In de praktijk loopt de maatschappij tegen belemmeringen aan die in de weg staan aan initiatieven die leiden tot een verdere verduurzaming.
3. In de Green Deal willen partijen concrete afspraken maken die deze belemmeringen wegnemen, zodat de initiatieven die anders moeilijk van de grond komen ruim baan krijgen. Initiatieven kunnen betrekking hebben op (decentrale opwekking van) energie, energiebesparing, schaarse grondstoffen, water en mobiliteit. Deze initiatieven kunnen vervolgens ook als voorbeeldfunctie dienen voor andere partijen en daarmee de totale markt in beweging zetten.
4. De voor de Green Deal geïnventariseerde projecten van initiatiefnemers zijn door het wegnemen van de beschreven belemmeringen potentieel succesvol, kunnen op korte termijn resultaten opleveren en kunnen uitmonden in nieuwe economische activiteiten of kostenbesparingen op korte of langere termijn voor het bedrijfsleven. De resultaten van een Green Deal kunnen daarna toepasselijk zijn op andere, vergelijkbare projecten, waardoor de reikwijdte van de Green Deal kan worden vergroot zonder dat daar specifieke ondersteuning vanuit de rijksoverheid tegenover staat.

De Green Deal tussen beschreven partijen bestaat uit de volgende afspraken:

A Green Deal initiatief biokerosine

Als koploper op het gebied van duurzaamheid in de luchtvaart, getuige de 7e opeenvolgende eerste plaats in de Dow Jones Sustainability Index, heeft KLM in 2009 als eerste ter wereld met “observers” aan boord een demonstratievlucht op biobrandstof (op basis van camelina) gemaakt (www.klmbiofuels2009.com). Afsluitend heeft KLM toen SkyNRG opgericht; een joint venture van KLM, Spring Associates en North Sea Group die als missie heeft om de markt te ontwikkelen voor betaalbare en duurzame biobrandstoffen voor de luchtvaart. In juni 2011 heeft KLM als eerste luchtvaartmaatschappij ter wereld een commerciële vlucht op biokerosine (op basis van afgewerkt frituurvet) uitgevoerd, van Amsterdam naar Parijs, die later dit jaar een vervolg krijgt.

KLM gaat voort met haar KLM Biofuel Action Plan: KLM brengt samen met Air France en partners, zoals het Wereld Natuur Fonds Nederland, de supply chain van duurzame biobrandstoffen voor de luchtvaart op gang, teneinde op een betaalbare wijze de CO₂ uitstoot door luchtvaart te minimaliseren in 2020. IATA streeft naar 6% bijmenging van duurzame biobrandstoffen in de luchtvaart industrie in 2020.

Inzet KLM

KLM zal haar Biofuel Action plan verder uitvoeren en zodoende onderstaande te initiëren, teneinde biofuels economisch haalbaar te maken:

- KLM zal vanaf het najaar 2011 circa 200 vluchten van Amsterdam naar Parijs op biobrandstof (op basis van afgewerkt frituurvet) uitvoeren.
- KLM zet zich in om bekendheid met en gebruik van duurzame biobrandstof door andere partijen in de luchtvaartindustrie te vergroten, o.a. door:
  - Het ontwikkelen van duurzaamheidsstandaarden samen met de 'Roundtable on Sustainable Biofuels' (internationale multi stakeholder organisatie, <http://rsb.epfl.ch>).
  - Kennisuitwisseling met stakeholders uit de supply chain, NGO wereld, corporate accounts, overheid en wetenschap over "hoe nu verder". Dit dialoog evenement vindt plaats op 26 oktober 2011.
  - Het ondersteunen van initiatieven die bijdragen aan de ambitie 'Biofuel Flightpath' van de Europese Commissie (doelstelling 2020 2mln ton duurzame biobrandstoffen voor luchtvaart te produceren en gebruiken).
- Innovatie op gang brengen in samenwerking met alle spelers in de supply chain van biofuels:
  - Investeren in onderzoek, ontwikkeling en demonstratieprojecten, teneinde de economisch meest rendabele techniek te combineren met de meest rendabele en duurzame biomassa.
- De klant actief te betrekken bij duurzame luchtvaart, specifiek geënt op biobrandstof:
  - KLM is voornemens een 'Biofuels Corporate Account' programma te ontwikkelen, waarvan de bijdragen worden aangewend voor investeringen in biobrandstoffen projecten.

Tegenprestatie Rijksoverheid

Biobrandstoffen gaan nu nog voornamelijk naar het wegtransport, in verband met het Nederlandse mandaat. De luchtvaart industrie is echter één van de weinige industrieën die op de korte en middellange termijn geen alternatief heeft voor liquide brandstoffen. Derhalve bepleiten wij dat de beschikbare duurzame biomassa, die geschikt is voor liquide biobrandstoffen, beschikbaar komt voor de luchtvaartsector.

- De Rijksoverheid zet zich in om de formulering van de EU-ETS wetgeving aan te passen zodat administratieve beperkingen voorvloeiend uit een gezamenlijke brandstof infrastructuur (het 'commingling' - vermenging) wordt weggenomen. Hierbij stemt zij af met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.
- Tevens zal de Rijksoverheid zich inspannen om de acceptatie van biokerosine binnen de huidige verplichting (teller) in de EU-RED formaliseren.
- De Rijksoverheid zal initiatieven en standaarden, ontwikkeld door de 'Roundtable on Sustainable Biofuels' ondersteunen danwel accepteren, zover deze niet strijdig zijn met nationale wet-en regelgeving.
- De Rijksoverheid zet zich in om een level playing field voor de Nederlandse luchtvaartindustrie op Europees niveau te waarborgen, alsmede een gelijke benadering van vervoersmodaliteiten waar het stimuleringsmaatregelen betreft (nationaal en Europees).
- De Rijksoverheid zet zich, in geval van schaarste, in om zoveel als mogelijk duurzame feedstock beschikbaar te maken voor sectoren die in de komende decennia geen alternatief hebben voor liquide brandstoffen zoals luchtvaart, rekening houdend met marktverhoudingen.
- De Rijksoverheid steunt de ontwikkeling van het 'Biofuels Corporate Account' en onderzoekt de mogelijkheden als 'launching customer' op te treden.
- De overheid zet zich in om vluchten uitgevoerd op biobrandstoffen in te passen in haar beleid ten aanzien van Europese reizen.

B Green Deal initiatief catering restafval

Waste to Energy

KLM is het “Waste-to-Energy” programma gestart met de ambitie om al haar catering restafval dat niet meer hergebruikt of gerecycled kan worden lokaal om te zetten naar energie. Dagelijks is dit 20 ton restafval, afkomstig van de vliegtuigen (50.000 tray’s). Ongeveer de helft van het afval is biomassa.

Het cateringafval uit de vliegtuigen wordt op Schiphol verzameld bij KLM Catering. De recycleerbare goederen worden er eerst uit gehaald (glas, porselein, ijzer, etc). Een combinatie van voedselresten en voornamelijk verpakkingsmateriaal blijft over en wordt momenteel verbrand (vanwege strenge verwerkingsregels voor voeding afkomstig van buiten de EU). Hoewel KLM dus veel inspanningen levert om het afval (en gewicht) zoveel mogelijk te beperken, blijft er een aanzienlijke reststroom over.

Het ‘Waste-to-Energy’ programma gaat over het omzetten van dit gemengd catering restafval in brandstof. Door een unieke combinatie van hoogwaardige technologieën heeft KLM een manier gevonden om op lokale schaal efficiënt, compact en CO₂-uitstoot vriendelijk energie te produceren. De CO₂ uitstoot wordt met 50% (3.500 ton per jaar) verlaagd ten opzichte van het huidige verwerkingsproces bij een AVI (inclusief 4 truckbewegingen per dag naar de AVI). De verkregen olie, syngas en warmte wordt waar mogelijk weer gebruikt voor het catering proces. Het is de ambitie om de olie op dieselkwaliteit te krijgen, waardoor het ook als transportbrandstof gebruikt kan worden. De verkregen energie staat gelijk aan het elektriciteitsverbruik van 2.500 huishoudens.

Na een positief haalbaarheidsonderzoek is KLM Catering met technologiepartner Green Energy Technologies (GET) gestart met het testen en inregelen van de installatie met KLM catering restafval. Dit gebeurt op de locatie Baak (Gelderland) waar de installatie is gemaakt, zodat wijzigingen direct kunnen worden doorgevoerd.

Na de testfase zal de eerste installatie ter wereld bij KLM Catering op Schiphol in gebruik worden genomen. De gemeente Haarlemmermeer heeft hiervoor een vergunning verstrekt op basis van de Wet milieubeheer.

Inzet KLM

- Nadat de installatie is geoptimaliseerd voor cateringrestafval zal de installatie in het KLM Catering proces (op Schiphol) eind 2011/begin 2012 worden geïntegreerd.
- De catering restafvalstroom van KLM Catering wordt niet meer naar de afvalverbrandingsovens gebracht maar lokaal efficiënt omgezet in olie en gas (groene brandstof). Het aantal kilometers transport (160km per dag) van dit afval wordt vermeden.
- De opgewekte brandstof wordt zoveel als mogelijk lokaal gebruikt om warmte en elektriciteit op te wekken. Het rendement kan hierdoor verhoogd worden tot circa 57% (volgens de toepasselijke rendementsberekening voor WKK’s), een grote verbetering ten opzichte van het rendement van een afvalverwerkingsinstallatie (circa 23%).
- Promotie en export van dit concept naar de (derde) wereld, zeker ook naar andere luchthavens.

Tegenprestatie Rijksoverheid

- Daar waar huidige wet- en regelgeving een belemmering vormt voor de inzet van KLM op het terrein van de behandeling van het catering restafval, zal de Rijksoverheid bezien of aanpassing van de vigerende wet en regelgeving mogelijk is t.b.v. enerzijds vergunningstrajecten en anderzijds voor “free zones” waarbij aanpassingen van de installatie eenvoudig getest kunnen worden.
- Bij de inregeling en optimalisatie van de installatie zal worden bezien of (tijdelijke) ontheffingen op wet- en regelgeving mogelijk zijn, waaronder de Voedsel- en Warenwetgeving ten aanzien van de verwerking van catering restafval.
- De overheid onderzoekt mogelijkheden om toe te staan dat off specs en/of surplus brandstof die de Greenmodem produceert, kunnen worden geleverd aan derden partijen die daar een goede toepassing voor hebben.

- Thermische conversie valt onder de SDE+ regeling (vergoeding om de extra kosten van duurzame geproduceerde energie te compenseren). De norm van 95% biomassa door internationale wet- en regelgeving voor deze kleinschalige opstelling is echter niet te realiseren. Gezien het innovatieve karakter van deze installatie zal de Rijksoverheid onderzoeken of voor dergelijke situaties mogelijkheden gecreëerd kunnen worden om in aanmerking te kunnen komen voor de vrije categorie van de SDE+regeling.

Slotbepalingen

Deze Green Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening en geldt voor de periode 2011 tot 2015. Alle in deze Green Deal genoemde afspraken worden zo snel mogelijk ter hand genomen.

Partijen komen overeen dat de Green Deal afspraken niet in rechte afdwingbaar zijn.

Deze Green Deal zal samen met andere afgesloten Green Deals openbaar worden gemaakt, waardoor andere partijen kennis kunnen nemen van de gesloten Green Deals zodat navolging van deze Deals kan worden bevorderd.

Getekend te 's-Gravenhage op

De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
Drs. M.J.M. Verhagen

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu
J.J. Atsma

Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.
drs. ing. P.F. Hartman
president-directeur

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

